

Inspirator, schrijver en mentor Marcel Derkse: 'Ik zie mijzelf als een verbinder tussen de verborgen wereld en de zichtbare wereld'

Marcel, je werkt aan projecten die welzijn, onderwijs, gezondheidszorg, economie en ecologie onlosmakelijk met elkaar verbinden. Kan je iets meer over je werk vertellen. Waarom ben je eigenlijk dit gaan doen?

'Na een periode van ziekte, operatie en herstel ben ik in plaats van ondernemer en ontwikkelaar nu bovenal inspirator, schrijver en mentor op het gebied van duurzame verandering. Onlangs ben ik met ziekte en dood geconfronteerd. Het is een wonder dat ik nog leef. Dit heeft mij geleerd dat elk moment kostbaar is, dat ik elk moment gereed wil zijn om hier dood te gaan en dan, al is het in een flits, te kunnen

zeggen: "Ik heb geleefd, het is goed!" Ik kan er niet goed tegen als mensen blijven hangen in hun tekort en in geklaag en verwijten. En ook niet als mensen jegens elkaar, bijvoorbeeld in de gezondheidszorg en het onderwijs, de aandacht richten op wat er niet is, op wat ziek is, op wat onvoldoende is en op wat beslist éérs zal moeten veranderen voordat...

Ik beschouw het als de grote zonde om je eigen leven en authenticiteit niet te onthullen en in te zetten. Of om elkaar op te zadelen met allerlei volstrekt onbruikbare illusies voor verandering, geluk en effectiviteit. Mijn korte loopbaan in de gezondheidszorg heeft mij mede

aangezet om mensen als kostbaar te zien en geen mens ooit af te schrijven. En om niet te blijven hangen in wat er niet is, in ziekte en falen. Doorgaans zit de gezondheidszorg vast in die probleemfixatie. Dat is bijzonder ineffectief én daardoor erg duur. Datgene waarop we onze aandacht richten groeit.'

Je motivatie is duidelijk, maar hoe ben je ertoe gekomen?

'In het verleden ben ik echt bezig geweest met die vraag en met mijn bestemming. Dat is gaandeweg opgelost. Aan een definitie heb ik geen behoefte meer. Ik kan mij nu, zeker na mijn ziek zijn en mijn openhartoperatie, gemakkelijker in een rol bewegen, acteren, zonder daaraan mijn identiteit te ontlennen. Dit biedt een beleving van vrijheid en leidt tot dankbaarheid. Ik hoef nergens meer vandaan te komen en hoef nergens meer naartoe. Dat maakt ook dat de drang om zelf te veranderen of anderen te willen veranderen verdampt is in de realiteit waarin alles nu is zoals het is. Daar woont ook ons verlangen om dieper door te dringen tot onze levenskracht, tot onszelf, tot wat ín dit moment waar is. Effectieve verandering is een gevolg van dit verlangen. Dat is het paradoxale van aanvaarding: het maakt energie vrij om verder te gaan.

Hoe kwam ik in dit werk terecht? Het is gewoon ontstaan. Twee gebeurtenissen in mijn leven hebben daarin een grote rol gespeeld. Als zevenjarige jongen had ik een intense spirituele ervaring. Voor de spiegel, mijn haar kammend, zag ik ineens dóór mijn ogen heen in een eindeloze diepte. Alsof ik zo de eeuwigheid in keek. Ik kon het toen niet goed uitdrukken, nu zou ik zeggen dat twee werelden in één moment samenvielen. De eeuwige vormloze wereld van het zijn en de wereld van het tijdelijke, van vormen, van het doen. In dat moment zag ik dat ik veel meer was dan wat ik zag, meer dan mijn eigen gezicht. Dat

er een enorme werkelijkheid is achter die verschijnselen. Ik ben dat "ziel" gaan noemen. Vanaf dat moment wist ik dat het gaat om de vraag of wij bezield leven of niet. Of wat wij doen in deze wereld bezield is of niet. Dat maakt alle verschil. Anders zijn we als doden, als slaapwandelaars overgeleverd aan het getij van de omstandigheden.

De andere ervaring is die van de pijnlijkheid van mijn hele jeugd. Daarop zal ik nu niet verder ingaan. Het heeft me in elk geval aangezet om te vragen en te zoeken naar de betekenis van lijden. Niet alleen naar de betekenis van lijden, maar ook naar die van niet-lijden, van geluk, van vreugde. Ik vroeg mij af waarom veranderen voor veel mensen zo moeilijk is en waarom menig mens zo vasthoudt aan het tekort en de overvloed van zijn eigen bestaan niet aandurft.'

'Als zevenjarige jongen had ik een intense spirituele ervaring'

MARCEL DERKSE

Je bent duidelijk bewogen. Maar wat wil je in je werk precies bereiken? Wat is je diepste inspiratie?

‘Mijn werk draait om één kernbegrip: bevrijding. Hoe kan wat wij zijn en doen bevrijdend zijn? Iets is bevrijdend als wij daardoor meer ruimte krijgen en meer ruimte geven. Meer ruimte om onszelf te zijn en te ontdekken. En meer ruimte voor wie de ander is, voor het ontdekken van de ander. De kwaliteit van de relatie is essentieel voor onze levenskwaliteit en voor onze kwaliteit van handelen en werken. Wij zijn scheppende wezens. Het is een kunst en een noodzaak om scheppende wezens te leren leven en de cirkel van de slaafse gevangenschap van gewoonten, moeten, verwachtingen en benauwde concepten achter ons te laten. Ik herinner mij de prachtige woorden van mijn franciscaanse vriend Salvijn in zijn laatste interview: “God is voor mij vooral ruimte!” Salvijn was toen 96 jaar en in de volle kracht van zijn geestelijk leven. Met hem deel ik de opvatting dat het lijf dan wel ouder mag worden, maar dat de geest beslist jonger en frisser kan worden. Hoe wij in onze samenleving met ouder worden omgaan - ouderen buiten de samenleving plaatsen - is zeer gênant. Wat mij inspireert is misschien het best samen te vatten aan de hand van een uitspraak die men aan Mohammed toeschrijft: “Ik was een verborgen schat en verlangde ernaar gekend te worden, dus schiep ik de werelden, opdat ik gekend zou kunnen worden.” Bij “ik” kun je hier denken aan God. Maar voorbij de dualiteit gaat het over het meest essentiële dat is, dat in alles is, dat in ieder van ons is. Noem het ziel, bron of kern. Het is datgene in ons dat verbonden is met het geheel, hoe we dat ook duiden. Dit is onze innerlijke verbondenheid, vrij van wat we doen, van onze relaties met anderen, van wat anderen van ons vinden en verwachten. Ik zie ieder van ons als een verborgen schat die ernaar verlangt gekend te worden en dus een omgeving

schept om gekend te kunnen worden. Wat ik met mijn werk wil bereiken? Wellicht niet veel meer dan blij zijn met elk moment dat er in de werkelijkheid van een situatie, van een mens weer een beetje meer leefruimte komt. Dat blijft mij verwonderen.’

‘Ik zie ieder mens als een verborgen schat’

Je hebt een duidelijke toekomstvisie en inspiratie, die eveneens het organisatiedenken verrijken. Daarbij zul je ook problemen en moeilijkheden ervaren. Hoe los je die op?

‘Ik heb weinig op met het begrip “probleem”, en overigens ook niet met dat trendy begrip “uitdaging”. Voortdurend doen zich dingen voor, omstandigheden komen en gaan. Of ik zelf aanwezig ben of niet, daar gaat het om. Het is elke keer weer spannend om waar te nemen wanneer en hoe de omstandigheden mij bepalen, of andersom. Ik denk dat het begrip “probleem” zelf een probleem is. Terugkijkend op mijn leven kan ik zeggen dat ook pijnlijke situaties mij heel veel geleerd en innerlijk verrijkt hebben. En achteraf blijkt nogal eens dat wat ik een fout noemde een zegening is en dat een geluk op een ramp blijkt uit te draaien. Ik wil liever kijken naar wat ons voorwaarts brengt. Zijn we meteen af van een hoop gedoe over schuld en boete. Ik bedoel dit niet gemakkelijk en goedpratend. Verantwoordelijkheid nemen voor onszelf, voor wat we doen of niet doen, is wezenlijk.

Ik zie hoe heel veel “problemen” te maken hebben met de samenhang tussen zijn en

doen, tussen wie wij zijn en wat wij doen in de wereld. De spanning tussen beide polen is in feite prachtig. Het is een dynamische paradox die, mits aangenomen, zal leiden tot meer kennis over mijzelf en een toenemende vruchtbare realisatie van wat ik wil in mijn relatie met anderen en in hoe ik mezelf geef in mijn werk. Het spannende dat mij op dit moment bezighoudt, draait om de relatie tussen mens en omgeving, bijvoorbeeld een organisatie. Hierbij gaat het mij om twee aspecten. Ten eerste de relatie tussen betekenis/inhoud enerzijds en de structuur die wij nodig hebben om die betekenis tot haar recht te laten komen anderzijds. Wij zijn gewend aan structuren die knellen, die de creatieve krachten en mogelijkheden juist in de weg zitten. We zijn gewend om de vorm boven de geest te stellen, om welzijn een kwestie van welvaart te laten zijn. En dat wordt niets. Dat ontzielt ons én wat we doen. Momenteel ervaar ik de politieke beweging als weinig bezield. En dat betreft ook menig onderneming. Het eenvoudige feit dat aandeelhouders de maat zijn voor de betekenis van een onderneming, daarbij verbeteren loerend naar de koersbeweging en niet naar de mensen die in die onderneming de ziel en kwaliteit van de onderneming zijn, is al een garantie voor ontzieling. Dat is knechtschap, slavernij. Het breekt onze betekenis als mens af, en daarmee onze waardigheid. Dat heeft veel gevolgen voor ons welzijn, ons gezamenlijke menselijke welzijn. Keer op keer zie ik dat de waarde van een medewerker in een onderneming zich heel goed kan verhouden tot de hele waarde van die onderneming. Dat brengt een geweldige spirit teweeg, een vitaliteit waarin de ruimte, en dus de werkvreugde, groter wordt.

Het tweede aspect van die kwaliteit van de relatie tussen mens en omgeving is *intermediairschap*. We zijn namelijk ook gewend dat er, of het nu gaat om spiritualiteit of om de alledaagse realiteit, een intermediair is tus-

sen ons en de (ene) werkelijkheid. Waar het spiritualiteit betreft kan deze intermediair de kern zijn, de pastoor, dominee of imam, een spiritueel dogma (wat mij betreft is elk vastgesteld concept een dogma), een leraar of een traditie. We hebben voertuigen, vormen nodig om tot betekenis te kunnen komen. Het blijft de kunst om te bepalen of deze gidsen als intermediair tussen ons en de werkelijkheid in zitten, of dat het reflectors zijn die ons helpen te komen tot onze eigen innerlijke werkelijkheid. Juist in deze tijd is het een enorme stap voor de mensheid om het collectieve, dat ook als een intermediair fungeert, achter ons te laten en te komen tot die innerlijk verbonden autonomie. Dat is geen individualisme, maar juist een verbondenheid met onze omgeving vanuit eigenheid. Als het gaat om de alledaagse werkelijkheid, kan ook je relatie, gezin of werkchef zo'n intermediair worden tussen jou en de werkelijkheid. Daarmee wordt je leefruimte kleiner en pas je jezelf steeds meer aan.'

‘Het begrip
“probleem” is zelf
een probleem’

‘Spiritualiteit is eigenlijk heel gewoon en materieel’

Je spreekt over het niveau van het doen en het niveau van het zijn. Deze niveaus breng je in samenhang door je spirituele kracht, je spirit in dit werk. Hoe doe je dat?

‘Ik ervaar spirituele kracht, ofwel geestkracht, daarin als onze enige werkelijke motor. Het helpt mij om het beeld van lichaam en geest letterlijk om te draaien. We verbeelden heel vaak onze ziel, onze kern in het lichaam. Maar wat nu als het precies andersom zou zijn, dat ons lichaam, onze gestalte in deze wereld zich in ons spirituele lichaam bevindt?’

Stel je voor dat wij een grotere ruimte zijn dan ons lichaam. Noem het uitstraling. We kennen het begrip “charisma”. Een mens met charisma heeft uitstraling en dus invloed. Hij is beziel. Zelfs als diegene beschikt over een behoorlijk ondernemend ego dat dit charisma gebruikt om zichzelf en anderen te manipuleren, gaat het toch om de kracht van beziel zijn. Ik beleef die spirituele kracht in mij als een realiteit, heel gewoon eigenlijk. Het is de realiteit van de verbondenheid die ik beleef, in mij en om mij heen. Mijn innerlijke leerweg en de leraren en tradities die ik op die leerweg mocht ontmoeten, hebben een grote invloed gehad op de ontwikkeling van het mij openen voor die spirituele werkelijkheid. Ik zie mystiek als een realiteit. Mystiek verhaalt over het verborgene in ons en over de weg die we

kunnen gaan om dit verborgene te gaan herkennen, erkennen en realiseren midden in de alledaagse werkelijkheid. Vormen zijn in feite een dichte vorm van geest. Daarom is spiritualiteit eigenlijk heel gewoon en materieel. Ik zie mijzelf als een verbinder tussen die verborgen wereld en de zichtbare wereld.’

Je hebt je werk en je gezin. Welke bijdrage levert je gezin aan je werk en andersom?

‘De geliefden op mijn weg beleef ik als metgezellen. Het is eigenlijk vervreemdend om te spreken over “mijn” vrouw, “mijn” kinderen en “mijn” gezin. Er is niets van mij bij, ik heb er geen recht op en bezit hen niet. Ik geloof dat wij met elkaar die liefde van in elkaars ruimte mogen zijn, om het leven met elkaar te mogen beleven en delen, om elkaar aan te moedigen om te zijn wie we zijn en om trouw te zijn aan onszelf, telkens opnieuw gezocht hebben. Met vallen en opstaan natuurlijk. We zijn aan elkaar gegeven.

Ik heb heel veel geleerd van mijn drie kinderen, nu jongvolwassenen. En veel over wat waar is in de relaties met geliefden met wie ik episodes in mijn leven - en ook nu nog - heel nabij mocht zijn. Maar vooral heb ik beleefd wat het betekent om de overgave van elkaar liefhebben te mogen ervaren. Deze privégrond van een relatie, de echtheid ervan, heeft een voort-

durende invloed op de waarde van de relatie met iedere mens die ik op mijn weg tegenkom. Het is een kunst om elkaar niet te vangen in een idee. Dat liefde voor een ander vooral iets is waarnaar je intens verlangt dat die ander in het geluk mag leven van wie hij of zij zelf is en tot recht mag komen midden in deze wereld. Concreter kan het niet. Het is even confronterend als verenigend. Beide ervaringen zijn een wezenlijk deel van het beminnen. Het is een kunst om elke dag, elke keer opnieuw te beleven met elkaar wat er nú is, niet wat er gisteren was of morgen moet zijn. Of een relatie gebonden of verbonden is, dat is een geweldig verschil. Opnieuw: brengen we elkaar in een grotere levensruimte of beknellen we elkaar?’

Hoe zie jij de toekomst van je werk?

‘Daarmee houd ik me niet meer bezig. Bij elke werkelijke stap die ik nu zet, ontvouwt zich de volgende stap. Daarin houd ik me ook bezig met wat zich in onze samenleving afspeelt. Heel kort samengevat: van het collectieve heersende mannelijke naar het meer autonome luisterende vrouwelijke. Of we het nu willen of niet, oude collectieve vormen en concepten vallen uiteen. De manier waarop wij welvaart boven welzijn stellen kan niet meer. Als we blijven vathouden aan de manier waarop we mensen in een diagnose ‘drukken’ en hen dan behandelen - de wijze waarop we jonge mensen in een leersysteem duwen dat niet hén eert in wie ze zijn, maar een productie-/consumptiesysteem eert - vraagt die ontering een toenemende tol die we inhoudelijk en materieel niet kunnen betalen.

Niet straks, maar nu al. Als we dan willen bezuinigen, zouden we moeten bezuinigen op ons benauwende concept van uiterlijke groei en de neurotische tendens waarmee we ons aan die groei vastklampen.

Ik denk dat we als samenleving nog flinke krampen zullen gaan beleven, waarin de neiging juist is om het oude vast te houden voordat er ruimte komt voor een realistischere

wijze van leven die recht doet aan onze waardigheid als mens en aan hoe we met elkaar en met onze omgeving omgaan. Ik richt mij op de waarde in mensen, de waarde in hoe we iets gezamenlijk ondernemen en de samenhang tussen innerlijk succes (in de betekenis van voldoening en vreugde) en uiterlijk succes in een vruchtbare, gezamenlijk gedragen onderneming met een ziel.

Aan ieder mens met wie ik nu even een moment van verbinding heb, omdat ik nu met deze woorden je leven mag binnenwandelen. Het is een zaak van leven en dood. Iets wat ik zo intens en van harte ieder mens gun: dat je jezelf durft zeggen wat jij wilt kunnen zeggen vlak voordat je hier vertrekt en dood gaat. Wat is het dan wat je uit de grond van je hart wilt kunnen zeggen? Iets waarmee jij vervolgens in vrede, en ook dankbaar tussen je geliefden, afscheid kunt nemen. Dat moment komt. Ik heb het mogen zien en zo beroerd zag het er helemaal niet uit. Wát beroerd is, is om dan in spijt, teleurstelling, isolement en verharding te verkeren. Als je voor je hebt gezien wat je wilt zeggen op dat ene moment, richt je leven er dan naar in. Gewoon nu. Dat ben jij.’ ⊗

PUBLICATIES VAN MARCEL DERKSE

- *Zo vrij als een vlinder* (Ankh-Hermes, 1998).
- *Uit vrije wil* (Ankh-Hermes, 2000).
- *De herberg van het hart* (samen met Hein Stufkens, Ankh-Hermes, 2003).
- *De Masnavi van Jalalludin Rumi* (vertaling door Marcel Derkse, Sufi Publications, 2007).
- *De weg ligt onder je voeten* (Ten Have, 2009).

OVER MARCEL DERKSE

Marcel Derkse is inspirator, schrijver en initiatiefnemer van projecten in de gezondheidszorg, onderwijs en spiritualiteit. www.devoorde.nl